

רבי יוחנן מחבר הירושלמי ! ?

קבלה נאמנה בידינו מרבותינו הראשונים כי רבי יוחנן בן נפחא חיבר את תלמוד הירושלמי.

הראשון שמביא מסורה זו הוא הראב"ד בסדר הקבלה וז"ל: ובימיהם (רב ושמואל ותלמידיהם) היה ראש בארץ ישראל רבי יוחנן שקיבל מרבי הושעיא ברבי, והאריך ימים, כי שמונים שנה היה ראש ישיבה, והוא חיבר תלמוד ירושלמי לה' סדרים, כי אין סדר טהרות רק מסכת נדה, וחיבר הירושלמי בקרוב ממאתים שנה אחר החורבן.

החזיק אחרי הרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשניות שכתב: וכן עשו חכמי ארץ ישראל כמו שעשה רב אשי וכתבו התלמוד ירושלמי, ומחברו הוא רבי יוחנן. וביתר ביאור מוסיף הוא בהקדמתו ל"ד החזקה: ור' יוחנן חיבר הגמרא הירושלמית בארץ ישראל אחר חורבן הבית בקרוב ג' מאות שנה.

בסגנון זה כתב גם רבינו שמשון מקינון בספר הכריתות (שער ב' דורות האמוראים) ור' יוחנן בארץ ישראל הוא סידר תלמוד ירושלמי אחר חורבן הבית בקרוב שלש מאות שנה.

כנגד דעה זו יצא אחד מגדולי הראשונים רבינו אשתורי הפרחי (תלמיד הרא"ש) בספרו כפתור ופרח (פט"ז) וז"ל: ולא מצינן למימר דר' יוחנן בן נפחא הוא רבי יוחנן שחיבר תלמוד ירושלמי שהרי בין חיבור המשנה שהוא לרבי ובין חיבור הירושלמי שהוא לרבי יוחנן יש כמו ר"פ שנים, ורבי יוחנן תראהו תלמיד רבי, גם לא יוכל לומר שמחבר תלמוד ירושלמי הוא רבי יוחנן בן נורי שהרי הוא היה בזמן רבי עקיבא וכו'.

כדי למצוא את המפתח לסיבת המחלוקת בזמן עריכת הירושלמי ומי היה מחברו, מנסה הרב יצחק שמואל וינשטוק בספרו "בוני ירושלים" ליישב ע"פ מה שכתב בעל דורות הראשונים (ח"ג דור רב אשי הירושלמי והבבלי):

"ודע כל מבין ובקי בגמרא, כי אף שרב אשי סדר וחתם הש"ס בבבלי, אבל ברור שכבר היה סדר התלמוד כולו הרבה לפני רב אשי, וכבר היו שונים כן במתיבתא את המשנה עם התלמוד אשר כבר נסדר להם מהקודמים לפניהם, ורב אשי רק הוסיף עליו את הסידור הנוגע לחתימה, והנוגע

להכרעת ההלכה מתוך הסוגיא, והנוגע לבידור הספיקות שעסקו אז יחד רב אשי וסייעתו להשוות דבר קבלתם איש מפי רבו ולברר במתיבתא הרבה ספיקות שנפשו אצלם ממתינתין ובריינתא, וזה היה רוב עסק אמוראי מסדרי הש"ס יחד עם רב אשי".

וכך כותב רב שרירא גאון באיגרתו: ובכל דרא ודרא מן אילין דרי הוה אית להון שמעתתא דגרסי להון רבנן ומסדרי להון תדיר תדיר וכו' ואמרין להון יתהון במתיבתא וקבעין ליה בגמרא וגרסי להו כולהו רבנן כדאמרין גבי עירוב שנתנו באילן (עירובין לב:) אמרו ליה פתירתו בה כולי האי, אמר להו אתון נמי פתירתו בה טובא הכי קאמינא לך קביעתו לה נמי בגמרא.

מוסיף בעל הדוה"ש: והדבר ברור שתלמוד הירושלמי נשאר בסידור המתיבתא הראשונה, דהיינו סדר הגמרא של דור רבי יוחנן שהוא האריך ימים והגיעו ימיו עד ימי דור אביי ורבא וכו', ובימי אביי ורבא כבר נפיש שמדא טובא בארץ ישראל והגיעו להם ימים רעים מגזירות כוללות, וכדברי רב שרירא גאון באגרתו: ובתר הכי אביי ורבא ונפיש שמדא בארץ ישראל ואימעטא הוראה תמן וכולהו נחותי דנחיתו להכא וכו'.

עם הנחת הדוה"ר שהתלמוד ירושלמי לא נחתם, והוא רק סגנון לימודם של חכמי ארץ ישראל וריכוז כל השקלא וטריא של חכמי ארץ ישראל כפי שנלמדו בישיבת רבי יוחנן ורבותיו, יתברר כשמלה כל החילוקי דעות בנידון קביעת הזמן של סידור הירושלמי, וכן סיבת מחלוקתם בנידון שם המחבר של הירושלמי, ונוכל לומר שאין צורך לקבוע שרבי יוחנן לא סידר את התלמוד ירושלמי וכן אין צורך לומר שהירושלמי נסדר שלוש מאות שנה אחרי החורבן, אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי.

המאחרים זמן הסידור שלוש מאות שנה אחר החורבן, כוונתם שאז נסתיים הירושלמי על ידי האמוראים האחרונים, והמקדימים למאתיים שנה אחר החורבן, כוונתם שאז החלה התפתחות הירושלמי על ידי רבי יוחנן וסייעתו. וגם את שיטת הכפתור ופרח נוכל להסביר לפי שיטה זו, דאף שאומר שר' יוחנן לא חיבר הירושלמי, מ"מ הואיל ונראה מדבריו שחשבון ר"פ שנה שמחיבור המשנה לחיבור הירושלמי הביאו למסקנתו, א"כ לפי החשבון הנ"ל יובן גם חשבון הזה.